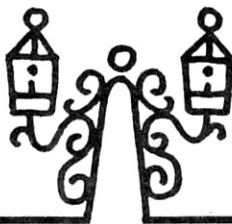

Panu

Oulun Topeliukset
Tukholmasta Ouluun

Otetaan valokuva Liiton toimitalon ikkunasta yli Torikadun, nykyinen Torikatu 16. Ja tässä se on on, nykyinen Pohjoismainen Sähkö Oy:n talo, pari vuotta sitten koriolla keltaisuudellansa viimeksi huomiota herättänyt, nyt jo aika säyseä sävyiltään. Vanha talo. Vanhat oululaiset muistavat sen "Pohjanmaana", vielä vanhemmat Rustaniuksen talona. Talo on kuitenkin Toppeliusten rakennuttama. Siihen ja sen tonttiin liittyy niin paljon Toppelius-Topelius-perinteitä ja -muistoja, että voimme hyvällä syyllä puhutella rakennusta Topeliustaloksi.

111 vuotta sitten talo olikin vielä Toppeliuksilla. Talon rakennuttaja ja pitkäaikainen omistaja, Oulun ja oman kotinsa palon 1822 kokenut Gustaf Toppelius kuoli 2. joulukuuta 1864, puolitoista vuotta rakkaan vaimonsa Marian jälkeen. Gustaf Toppelius, kuuluisan kuvamaalarin Mikael Toppeliuksen nuorin poika, oli monen-monella tavalla ansioitunut oululainen, ammatiltaan lääkäri, mutta sen lisäksi sekä talousmies että ruoailija. Hän ja hänen lähinnä vanhempi veljensä naivat sisarukset Katarina ja Maria (eräiden kirjojen mukaan Marie) Calmnius, jotka olivat uusikaarlepyyläisen kauppiaan Samuel C:n tyttäriä. Zachrikselle ja Katarinalle syntyi poika, joka sai isänsä nimen: Zachris. Jos puhuttelemmme tätä miestä Sakari Topeliukseksi, ei hän enempää esittelyä kaipaa.

Viimeksimainittu Topelius kirjoitti myös elämäkerralliset muistiinpanonsa. Ne julkaisi hänen tyttärensä poika, fil. tohtori ja kunnia-professori Paul

Nyberg, suomensi Helmi Krohn. Kun avaamme tämän 1922 painetun kauniin kirjan sivun 44, näemme kuvan herttaisesta vanhasta pariskunnasta. Siinä poseeraavat kirjailija ZT:n kunioitettu setä ja rakastettu musteri eli siis Gustaf-professori ja hänen Mariansa. Kuva on näpätty viimeistään talvella 1863, sillä professuriska kuoli 10. huhtikuuta mainittuna vuonna. Kuva on siis varmuudella vanhimpia oululaisia valokuvia, olisiko sitten jo otettukin Oulussa, mene tiedä. Kuten heinäkuisesa pakinassani (n:o 50) totesin, lie vanhin maisemakuva Oulusta samalta vuodelta. Ensimmäinen oululainen valokuvaaja oli nikkari Johan Björkman (Pirttimaa), joka aloitti viimeistään 1866. Jos aloitti jo aikaisemmin, voisivat sekä mainittu maisemakuva että Toppeliusten kuva olla hänen ottamia. Toinen

mahdollisuus on, että kuvan on ottanut kiertävä valokuvaaja. Johan dagerotypia-kuvaaajin ehdivät Ouluun saakka 1850-luvulla. Vanhusten kuvan taustana on seinämaalauk (tai kullisi), joka esittää romanttissävyyistä jokimaisemaa, joentörmillä kartanomainen rakennus. Mahdotonta ei tietenkään ole, että herrasväki olisi vielä siinä vaiheessa käynyt Helsingissä, esim. laivalla, vaikkei laivamatkakaan aina hupimatkakasi muodostunut. Maria oli jo lähes 70-vuotias, Gustaf kahdeksan vuotta vanhempi.

Kaltio-lehden joulukuksi ilmestyneessä n:o:ssa 4/74 kertoo oululais-helsingiläinen maisterimies Pertti Juvani saksalaisesta kuvamaalarista Wilhelm Kiese-wetteristä, jonka matka 1840-luvulla ulottui Ouluun saakka. Täällä nuori saksalainen maalarisi monta — ehkäpä monta kymmentä — muutokuvaa oululaisista: Antmaneja, Mathlineja, Bergholmeja, Borgeja, Claséneja, Westerlundaja, Franzéneja, Fellmanaja, Wacklineja, Cast-réneita, Uhleniuksia. Artikkelisiin sisältyy kahdeksan hyvää valokuvaa Kiese-wetterin muotokuvista, mm. kuvat Gustaf ja Maria Toppeliuksesta. On eroa valokuvan ja muotokuvien välillä, mutta onhan eroa vuosissakin:

kaksikymmentä vuotta tai enemmän! Pystyjä ihmisiä kylä molemmat, valokuvassa niin kuin muotokuvissakin.

Tulin lähettäneeksi tuon tuoreimman Kaltion Zachris Topeliukselle Tukholmaan. Totta näin, sinne se on Sakari Topelius nyt asettunut, kuten Panutarkin hiemen hämmästyneenä totesi. Uudeksivuodeksi tuli Tukholmasta ystäväallinen tervehdys ja kiitos. Sen merkittävin uutinen sisältyy toteamukseen, että Maria ja Gustaf Toppeliuksen muotokuvat ovat Tukholmassa kirjoittajan omalla seinällä. Georg Zacharias Topelius kirjoittaa, että Paul Nyberg, joka kai oli aikakautemme pätevin Topelius-tutkija, oli ilmoittanut muotokuvien maalariksi A. von Cedervald-nimisen taitelijan. Tieto on ilmeisesti väärä, sanoo tämä elävä "Sakari", kanslianeuvos ja filosofian tohtori G. Z. Topelius (1893—), oululaisen Gustafin ja hänen oululaistuneen Mariansa tyttären (naimisissa puolestaan sukulaisensa, amiraali Leopold Toppeliuksen kanssa) pojanpoika. Tyttärenpojan poika pitää näin Kaltiosta saamaansa tietoa arvokkaana ja itselleen tärkeänä.

Juvani kehottaa muitakin vanhojen kuvien omistajia tutkiskelemaan vanhoja perhemuotokuvia, olisiko ehkä jossain piilossa signeeraus. Sopii kurkistella myös raamien alle, onhan kurkistelu päivän iskusana. Juvani muuten suosittelee koottavaksi Ouluun näyttelyyn näistä Kiese-wetterin turhan päiten unohtuneista muotokuvista.

